

- STOKOE, WILLIAM C., JR. 1960: Sign Language structure. University of Buffalo Press, Buffalo.
- TAYLOR, MARJORIE — GELMAN, SUSAN A. 1988: Adjectives and nouns: Children's strategies for learning new words. — *Child Development* 59 s. 411–419.
- 1989: Incorporating new words into the lexicon: Preliminary evidence for language hierarchies in two-year-old children. — *Child Development* 60 s. 625–636.

TIMO HAUKIOJA

Murrenäyte sadasta pitäjistä

LYYTIKÄINEN, ERKKI — REKUNEN, JORMA — YLI-PAAVOLA, JAAKKO *Joka päivä on murre uus*. Sata pitäjää, sata kertojaa. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 495. Jyväskylä 1989. 196 sivua.

Yleisradio on jo monena kesänä lähettänyt kolmen nauhoitearkiston tutkijan toimittamaa sarjaa »Joka päivä on murre uus». Sarjan kussakin ohjelmassa on esitelty yksi paikallismurre. Tämän radiosarjan ohjelmista kolmikko on koostanut samannimisen kirjan, jossa esitellään sata suomen kielen paikallismurretta. Kirjan alaotsikossa esiintyy sana *pitäjää*, mutta tekijät kertovat (s. 7) noudattaneensa vuoden 1959 mukaista kuntajakoa. Pitäjän veroisiksi yksiköiksi he ovat lukeneet Inkerin ja Ruotsin Länsipohjan seurakunnat. Kirjan lukija saakin varsin monipuolisen kuvan suomen eri murteista, myös Inkerissä ja Pohjois-Ruotsissa puhutuista.

Kunkin murrenäytteen alussa on kolmenlaisia näytteeseen johdattavaa aineesta. Sivun vasemmassa ylälaidassa on kartta, johon on pisteen avulla merkitty murteen puhuma-alue, ja oikealla palsalla mainitaan yleensä eräitä tarkastel-

tavan murteen äänne- tai taivutuspiirteitä; lisäksi esitetään kertojan nimi ja syntymävuosi.

Suurta työpanosta on edellyttänyt julkaistavien näytteiden valikointi nauhaaineistosta: tekijät ovat löytäneet sopivan lyhyitä ja aiheeltaan useimmiten varsin eheitä kokonaisuuksia havainnollistamaan eri murteita. Tekijät ilmoittavat (s. 7) pyrkineensä siihen, että kirja olisi kenen hyvänsä vaivatta luettavissa, ja siksi he ovat editoineet aineistoaan seuraavasti: he ovat jaksottaneet puheen lauseiksi ja virkkeiksi niin, että tulos soveltuu kirjakieliseen esitykseen tottuneelle silmälle; he ovat poistaneet takelteluja ja toistoja; äänteellisesti he ovat editoineet tekstiä niin, että loppu-*n*, loppu-*t* ja loppukahdennus esiintyvät kirjakielen mukaisesti, siis eri asussa kuin murteellisessa ääntämyksessä. Kaikkiaan kirjan tarkoituksena ei siis ole puhutun kielen aineiston tarjoaminen sellaisenaan — tällaista materiaaliahan sisältää esimerkiksi sarja Suomen kielen näytteitä — vaan yleistajuisen katsauksen tekeminen suomen murteisiin. Kirjakieliseen asuun muokattu sadan näytteen lukemisto onkin kuulemma tarjonnut sopivaa aineistoa murteiden esittelyyn suomen kielen ulkomaalaisopetuksessa.

Murteet esitellään kirjassa kunnan nimien mukaisessa aakkosjärjestyksessä. Tällaisesta esitysjärjestyksestä on etuna se, että tietystä paikallismurteesta kiinnostunut lukija löytää vaivattomasti haluamansa näytteen. Aakkosjärjestyksessä etenevällä käsittelyllä on kuitenkin myös haittapuolensa. Esimerkiksi läheisesti yhteenkuuluvat pitäjänmurteet tulevat usein esille hyvinkin kaukana toisistaan, ja tämä on epäkäytännöllistä varsinkin siksi, ettei kirjaan sisältyvään karttaan ole merkitty kuin murrealueet — pitäjien nimiä kartassa ei esiinny. Tavallinen lukija tarvitsee siis apuneuvoja voidakseen muodostaa käsityksen siitä, mitkä näytteet kirjassa ovat tietyltä murrealueelta, esimerkiksi lounaisista välimurteista. Tekisikin mieli ehdottaa kirjan mahdolliseen seuraavaan painok-

Kirjallisuutta

seen sellaista karttaa, johon olisi merkitty pelkkien murrealueiden lisäksi myös käsiteltävät pitäjänmurteet. Tämä helpottaisi yleiskuvan saamista siitä, mitä eri murrealueiden näytteitä kirja sisältää.

Tekstissä esiintyvien murrepiirteiden esittely jää myös hajanaiseksi siitä syystä, että murteet esitellään aakkosjärjestyksessä eikä murrealueittain. Siten tietty piirre on voinut olla esillä kirjan teksteissä montakin kertaa, ennen kuin tuo piirre esitellään. Esimerkiksi sivulla 120 mainitaan, että »Perniön seudulla puheessa kiinnittävät huomion erikoiset imperfektimuodot: *sanos* 'sanoi', *puhus* 'puhui', *täytys* 'täytyi', *tahtos* 'tahtoi'». Kuitenkin jo aiemmin kirjassa esiintyy tekstissä tällaisia suomen lounaisille murteille ominaisia imperfektejä, kuten Liedon murteen näytteessä sivulla 88: »helpomman tyähö, mihin ne *kykentys*», »ne *oppiski* sihee vähä äkkii», »se *parkus* yhren aja», »siälä se *nukkus* yksinä». On tosin todettava, ettei kirjaa ole ilmeisesti ajateltukaan luettavaksi järjes-

tyksessä alusta loppuun – tähän viittaa juuri se, että murrenäytteet esitetään aakkosjärjestyksessä.

Luonnollisestikaan kirjan tarkoituksena ei ole esittää tyhjentävästi edes keskeisimpiä murteiden äänne- tai taivutuspiirteitä, vaan ne on tarkoitettu muualta luettaviksi. Siksi sellaiset lyhyet johdannot kuin vaikkapa Mellilän murteen yhteydessä (s. 100) tuntuvat onnistuneemmilta kuin eri murteiden tiettyjen piirteiden luetteleminen: »Mellilä sijaitsee Loimaan seudun savilakeudella Varsinais-Suomen, Satakunnan ja Hämeen yhtymäkohdassa. Ei ole ihme, että Mellilän murteessa onkin tasapuolisesti varsinaissuomalaisia ja hämäläisiä piirteitä.»

Kaiken kaikkiaan tekijät ovat onnistuneet siinä, mihin ilmoittavat pyrkineensäkin: kirja antaa yleistajuisen käsityksen suomen kielialueen eri kolkkien murteesta ja siitä maailmasta, jossa kirjan kertojat ovat eläneet.

KLAUS LAALO